

FORM ÇAĞRIŞIMLARI

FORM ÇAĞRIŞIMLARI VE KOMPOZİSYON

Tanımlar

Kompozisyon Tanımı ve Önemi

Parçaların amaca uygun olarak, çevresi ve kendi içinde uyumlu, dengeli, göze hoş gelecek, estetik bir şekilde planlanması ve uygulanmasıdır.

Kompozisyon bütün plastik sanat dallarında en önemli öğelerden biridir. Göz ister resim, ister heykel, ister mimari yapı olsun bir sanat eserini algılamak anlamı bir bütünü kavrar ki ancak o zaman biz o sanat eserinden haz alırız. Bütünü meydana getiren parçaların düzenlenmesinde uyum ve denge yoksa, o bütünü kavramada zorluk çekeriz. Söz gelişi resimde, açık koyu değerlerin çizgiler ile yüzeylerin dengeli ve uyumlu olarak bir araya getirilmesiyle anlamlı bütüne ulaşılır.

Kompozisyonu oluştururken, konuya uygun olarak malzemeyi de dikkate alarak bir düşünceyi, bir hareketi gerçekleştirmek için önce zihinde hazırlanması ve oluşturulması gerekir. Zihinde oluşturulan tasarım kâğıt üzerinde çeşitli eskiz çalışmaları ve araştırmalar ile kişisel yaratıcılık da ilave edilerek tasarıma dönüştürülür. Tasarım kavramının temeli yaratıcılıktır. Var olan kalıpların ve alışkanlıkların dışına çıkmak, bilinmeyenlere doğru adım atmak, empoze edilmiş düşünce çizgisini kırmak, yeni bir düşünce çizgisi ortaya koymak ve değişik çözüm önerileri getirmek yaratıcılığın temelidir.

Form

Dar anlamı ile form, bir yüzeyin sınırlanarak, ötekisinden ayrılmasıdır. Diğer bir tanımı ise bir bütünün karakteristik tüm özelliklerini taşıyan genel görünüş formudur. Doğada var olan her cismin ve varlığın geometrik bir formu vardır. Geometride, yüzeyler ve cisimler iki zıt uç arasında dizilmiştir. Bu iki zıt uç da; üçgen ve dairedir. Tüm şekiller bu iki zıt uçlar arasında uyumlu bir silsile takip eder.

İki Boyut

En ve boydan oluşmuş üçüncü boyutu olmayan elemanlara denir.

Kompozisyon Öğeleri

Kompozisyon birçok öğe ve ilkelerin bir arada kullanılması ile gerçekleşir. Kompozisyon öğeleri; çizgi, yön, biçim, ölçü, aralık, doku, renk, değer, hareket, ışık-gölgedir. Bu öğeler, kompozisyon ilkelerinden yararlanılarak bir düzenleme yapılırken dikkate alınması gereken yeni kavramlarla karşılaşılmıştır.

Kompozisyonu düzenlemede önemli öğeler aşağıda verilmiştir.

- Yön
- Aralık
- Ölçü
- Hareket
- Hacim
- Biçim zemin ilişkisi

Yön

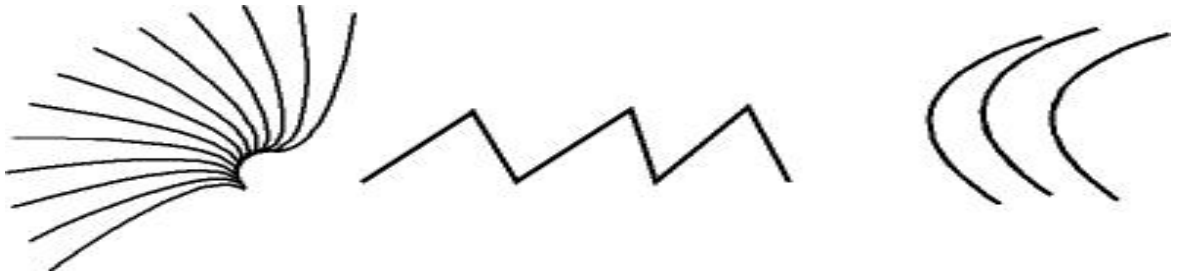
Çizgiler veya üç boyutlu cisimler konumları ile bir takım yönler gösterir. Yatay ve dikey yönler arasında birçok ara konumda yön vardır. Yönleri birbirini kesen ve dik durumda olan çizgi ve biçimler zıt ve aykırı sayılır. Birbirine yakın uygunluk ve paralelde olanlar ise uygun durumda kabul edilir. Kompozisyon hazırlarken yönleri değiştirmek farklı ve güzel görüntüler oluştururken aynı zamanda kompozisyona dinamizm ve hareket de kazandırır.

Yön

Hareket

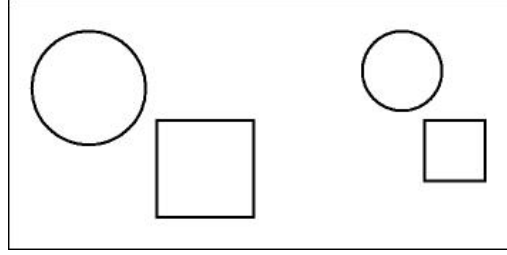
Hareket genellikle yöne bağlı olarak oluşur. Kompozisyonu oluşturan öğeler karşılık düzeni içinde farklı hareket etkisi yaratabilir.

Hareket

Ölçü

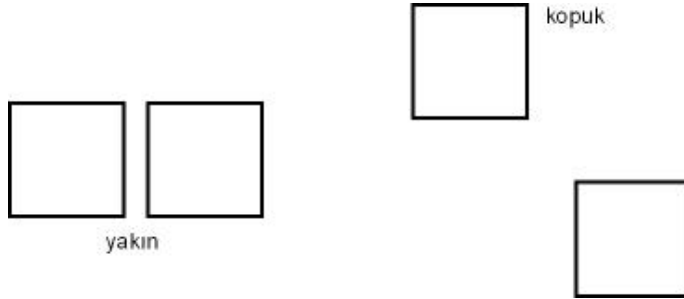
Ölçü ve oran, görsel sanatlarda çok kullanılan bir kavramdır. İnsan genel olarak her şeyi kendisine göre ölçülendirir. Kendi değerinin ve ölçü bilincinin dışına taşan oranlar, insanı rahatsız eder. Buna göre **ölçü**; iki büyüklük arasındaki birimsel ilişkidir diyebiliriz. Tasarımda önemli olan biçimlerin amaca uygun olarak uyumlu ve dengeli ve estetik düzeni ortaya koyabilmesidir. Küçük ölçüler, görsel algıda uzaklık etkisi yaratır. Büyük ölçüler ise yakınlığı ifade eder.

Ölçüde yakınlık ve uzaklık

Aralık

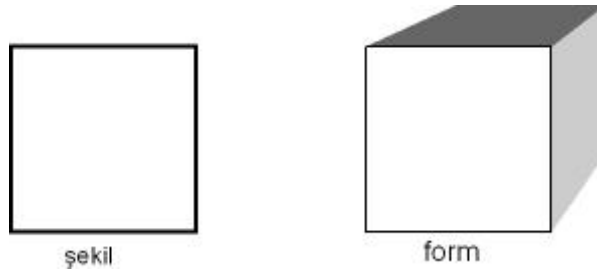
Tasarımda birbirine yakın aralıklar uygun, birbirinden uzak olanlar ise birbirleri arasında kopukluğa neden olur ve birliktelik göstermez. Yan yana olan aralıklar tekrar edilirse monotonluğu getirebilir. Bu sebeple form ve mekânlar arasında farklı büyüklükte aralıklar kullanılması kompozisyona hareket ve dinamizm getirir.

Aralık

Hacim

Biçimlerin ve mekânların anlatımının üçüncü boyut kazanmasıdır. Resimde açık- koyu değerlerle hacim etkisi kazandırılır.

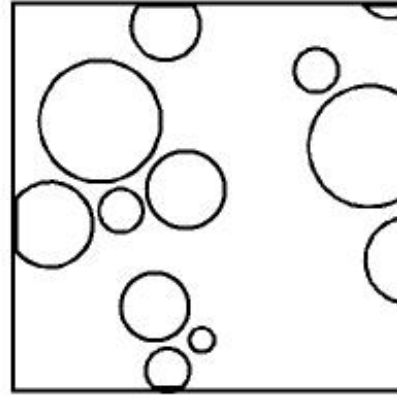
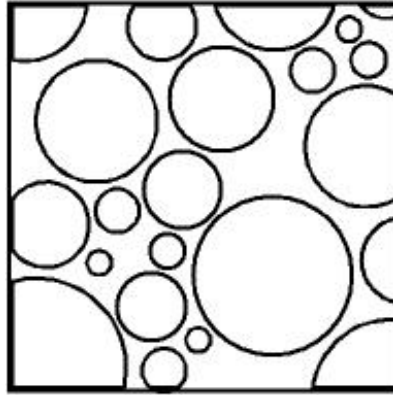
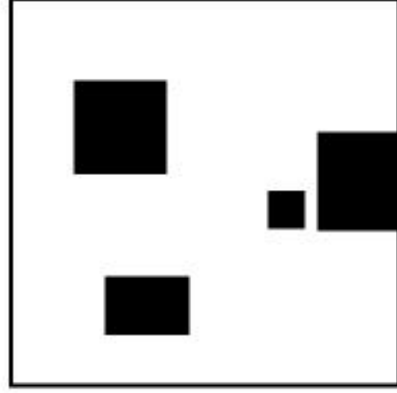
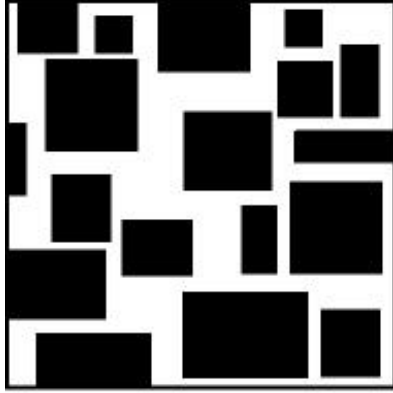

Hacim

Zemin Biçim İlişkisi

Kompozisyonda biçimlerin yerleştirilmesi için bir zemin (**yüze**y: Üzerinde iki boyutlu çalışmaya olanak veren her tür alandır.) gereklidir. Biçimlerin yüze

y üzerine yakın aralıklı ve aralıksız olarak düzenlemelerinde göz, biçimleri gruplayarak algılar. Göz, eksik biçimleri tamamlama eğiliminde olduğundan biçimleri zemin üzerine yerleştirirken dikkat edilmelidir. Koyu etkili zeminlerde açık renkte kullanılan biçimler boyutları küçükte olsalar daha ön planda görünür.

Doğru

Yanlış

Biçimlerin yüze

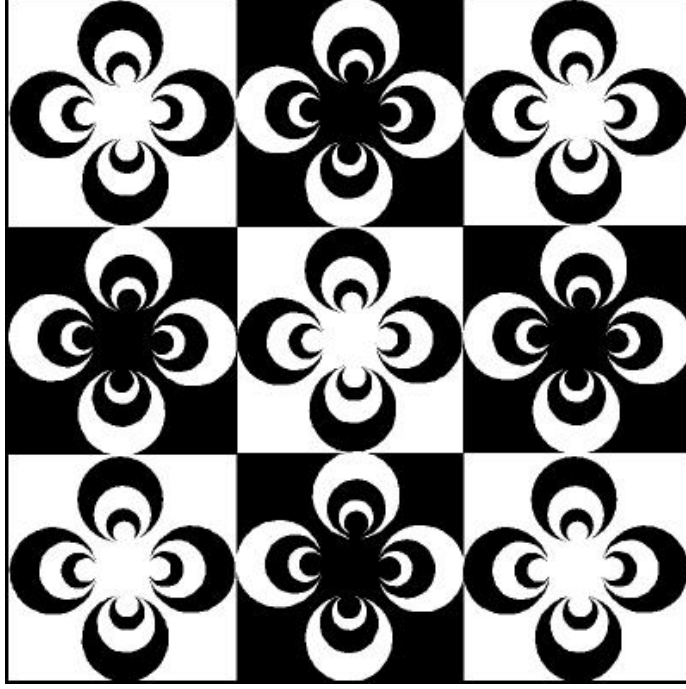
y içine yerleşimi

Tasarı İlkeleri

- Tekrar ilkesi
- Uygunluk
- Zıtlık
- Koram
- Egemenlik
- Denge
- Birlik

Tekrar İlkesi

Bir ögenin aynen ya da yakın değer olarak birden fazla kullanılması tekrarı meydana getirir.

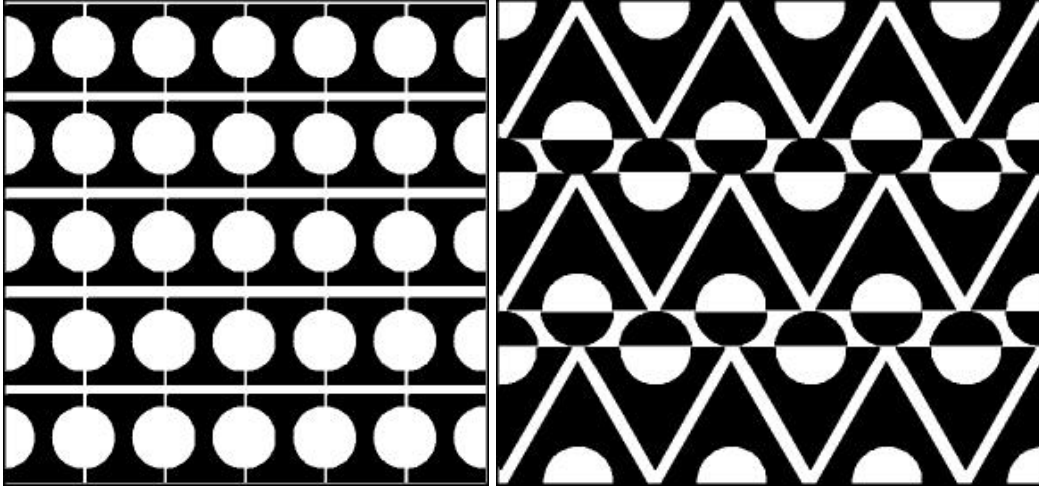

Kompozisyon

Tekrar ilkesi üç çeşittir.
Tam tekrar
Tekrar
Aralıklı tekrar

➤ **Tam tekrar**

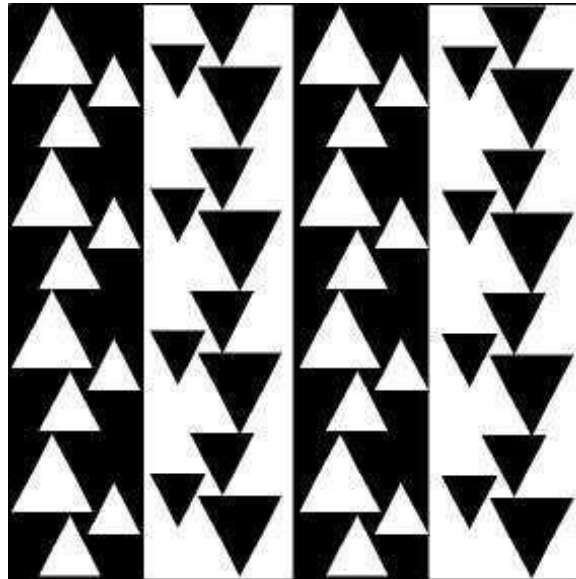
Cisim ya da biçimlerin ölçü, biçim, renk, değer ve dokularının tam anlamı ile aynı olması ve bunların eşit aralıklarla aynı yönde kullanılmasıdır.

Tam tekrar

➤ **Tekrar**

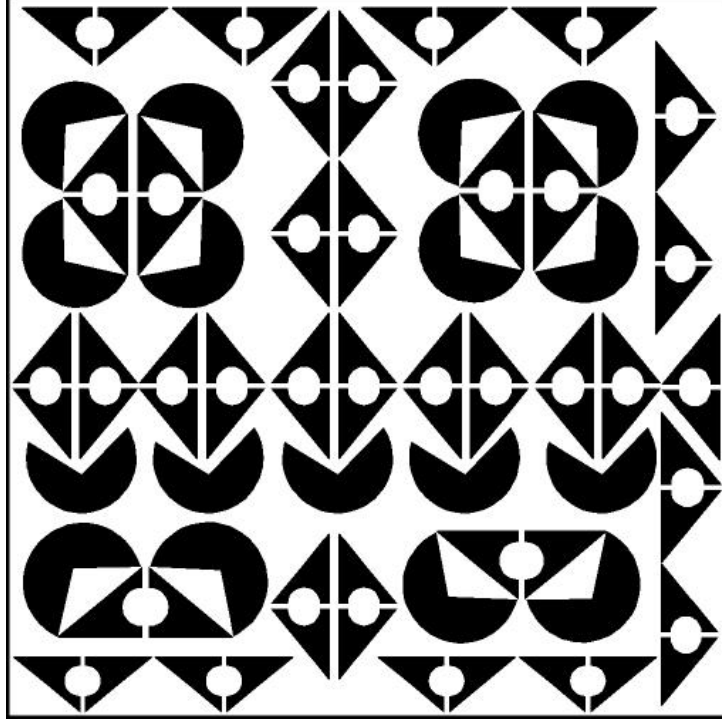
Cisim ya da biçimlerin ölçü, biçim, renk, değer ve dokularının tam anlamı ile aynı olması fakat aralık ya da yönlerinin farklı kullanılmasıdır.

Tekrar

➤ Aralıklı tekrar

Birden fazla motif, biçim ya da cisim belirli aralıklarla birbiri ardınca kullanıldığında aralıklı tekrar oluşur.

Aralıklı tekrar

Uygunluk

İki ya da üç boyutlu cisimler arasında ortak veya yaklaşık benzerliklerin bulunmasına uygunluk denir. Uygunluk biçim, ölçü, renk, değer, doku vb. yönlerden oluşur. Bunların biri ya da birkaçı bir arada olabilir.

Uygunluk, cisimlerin fiziksel yapılarında olabileceği gibi onların karakterinde, esinlendikleri anlamda ve hizmet beraberliklerinde de olabilir.

Uygunluk dört grupta toplanır.

➤ Fiziksel uygunluk

Görünüşteki dış yapıdaki uygunluk: Tasarımı oluşturan öğelerin ölçü, biçim, değer, doku, yön ve aralıkları bakımından birbirlerine benzemesi fiziksel uygunluğu oluşturur.

➤ Hizmet uygunluğu

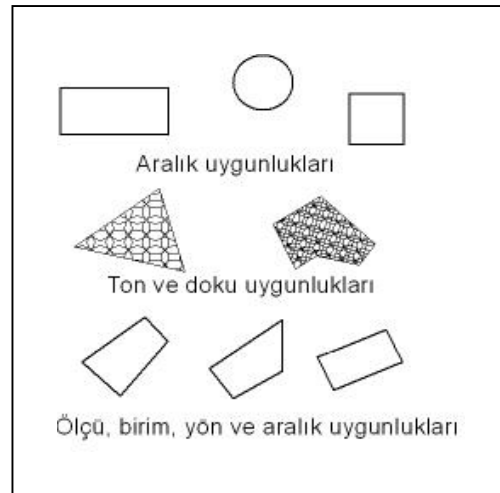
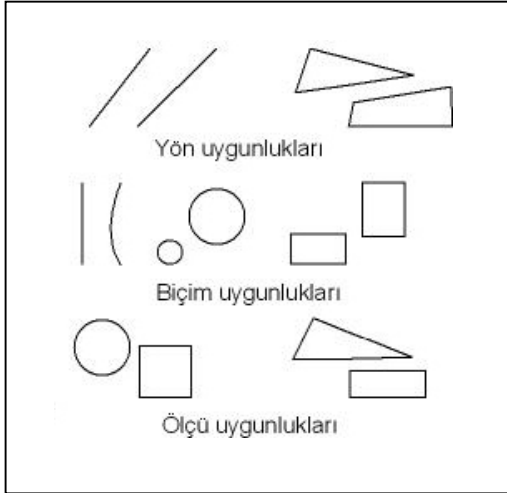
Verdiği hizmete göre uygunluk: Tasarımda aynı amaç için kullanılan formlar kendi içlerinde bağlantılıdır. Biçim yönünden farklı olsalar da aynı hizmet için birleştiklerinden uygundur. Örneğin; sabunluk, diş fırçası kabı gibi.

➤ Biçim uygunluğu

Sahip olduğu biçime göre uygunluk: Bazı formlar birbirleri ile ilgileri olmadıkları halde, biçim yönünden benzerlik gösterebilirler.

➤ Üslup uygunluğu

Sahip olduklara üsluplara göre uygunluk: Tasarımda öğeler arasındaki yakınlık ve birlik, parça bütün arasındaki uygunluk üslup uygunluğu ile sağlanır. Örneğin; tasarımda geometrik formların hakimiyeti sağlanmışsa bu forma uymayan formun kullanılması düzenlemeyi bozar.

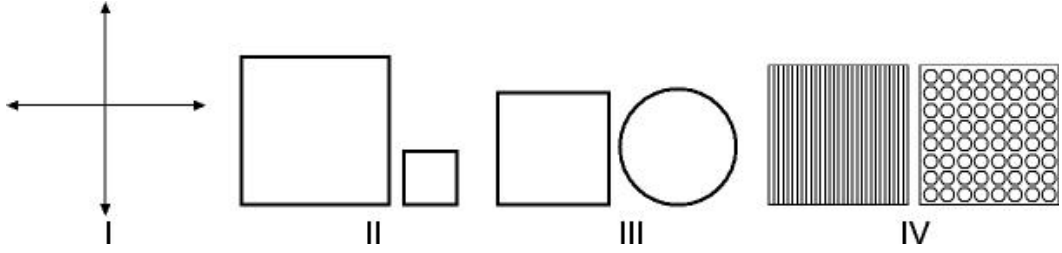

Uygunluk

Zıtlık

Cisimler arasındaki herhangi bir bakımdan ortak ya da yakın nitelikler olmadığı takdirde bunlar arasında ilgi kurmak güçleşir. Her biri diğerine yabancı ve ilgisiz kalır. Böylece cisimler arasında bir birlik kurulmayınca uyumsuzluk ve kargaşalık göze çarpar.

Sanat açısından değerli görülen her yapıtta kuşkusuz çok iyi çözümlenmiş kontrast bir denge vardır. Bir şeyin değerlendirilmesinde karşıtlıklar daima ön plandadır. Zıtlıkta denge kurulması birçok şeyi çözümleyecektir. Zıtlık; biçim, renk, doku, değer, ölçü, yön, aralık vb. bakımlardan olabilir.

I:yönde zıtlık, II:değerde zıtlık, III:biçimde zıtlık, IV:dokuda zıtlık

Koram (Hiyerarşi)

İki zıt ucu uygun kademelerde birbirine bağlayan köprüye koram denir. İki uç arasında bir düzen dâhilinde geçiş sağlayan bu düzenleme yardımıyla anlamlı ve güzel bir dizi ortaya çıkar. Eğer iki uç arasında ölçü farkı varsa, bir uçtan diğer uca doğru biçimler büyükten küçüğe doğru dizilmelidir.

Koramda hiç değişmeyen koşullar

İki uç arasındaki zıtlık

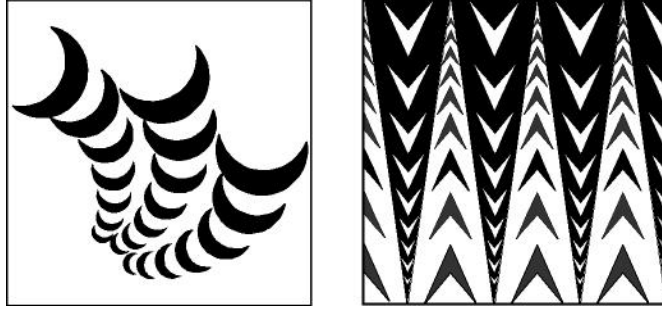
Uçlar arasında düzenli bir kademelenme (sıralanma)

Tasarıda iki çeşit koram vardır

Eksensel koram

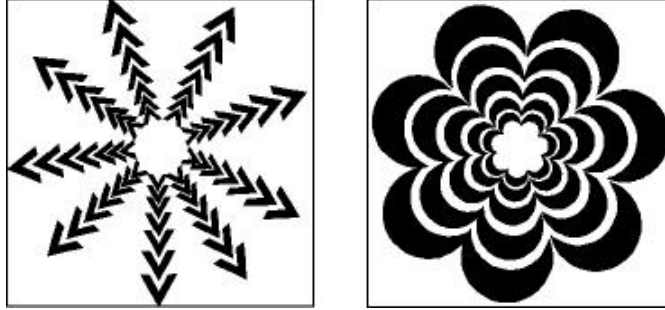
Merkezsiz koram

Eksensel koram: Biçimlerin düz ya da eğri bir eksen üzerinde dizilmesi ile oluşur(cezvelerin büyükten küçüğe dizilmesi).

Eksensel koram

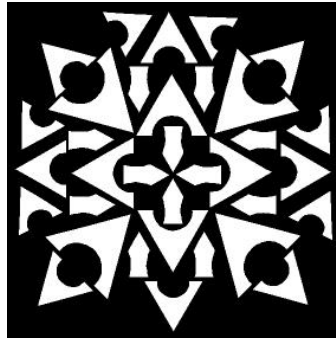
- **Merkezsiz koram:** Birçok şekil koram oluşturacak biçimde birleştiklerinde, ortada bir merkez oluşuyorsa merkezsiz koram olur.(Açılmış bir gül çiçeği)

Merkezsiz koram

Egemenlik

Bir kompozisyonda kullanılan öğelerden birinin ya da bir grubun diğer öğelere göre üstünlük sağlamasıdır. Egemenliğin en çok anlaşılan ve en çok kullanılan şekli ölçü egemenliğidir. Ayrıca değer, doku, renk vb. öğelerden de egemenlik sağlanabilir. İster ölçü, ister doku, isterse değer, ya da renk bakımından olsun, her türlü egemenlikte bir zıtlık bulunur. Böylece bir biçim ya da biçimler grubu diğerine hakim olabilir.

Egemenlik

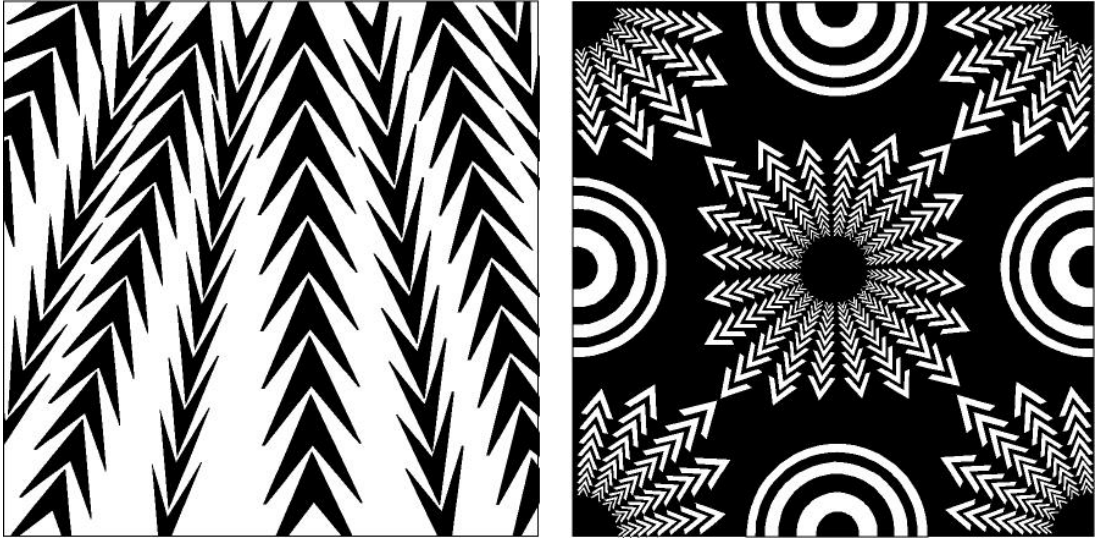
Denge

Denge; formda, renkte, harekette, açık-koyuda kendini gösterir.

Bir düzenlemeye giren cisimlerin renkleri, değerleri, dokuları, yönleri, aralıkları ve ölçüleri birbirleri ile karşılaştırılınca, bu özellikler birbirleri ile tartılarak bir denge hissedilmek istenir ve aranır.

Bir çalışma üzerinde dengesizlik hissediliyorsa, dengesizliği meydana getiren bölümler, renk, ölçü, değer, aralık, yön vb. bakımlardan incelenerek dengenin kurulması sağlanır. Eğer bir düzenlemede dengesizlik göze batmıyorsa denge sağlanmış demektir. Genellikle denge iki türdür: Simetrik denge, asimetric denge.

- **Simetrik denge:** Düşey veya eğik bir eksen üzerinde öğelerin aynen tekrar etmesinden oluşur. Tasarımda fazla ilgi uyandırmaz.
- **Asimetrik denge:** Tasarımda farklı görsel ağırlıktaki öğelerin serbest tarzda yerleştirilmesiyle oluşturulur. Tasarımda ilgi çekiciliği, hareketliliği ve dinamizmi artırır.

Asimetrik ve simetrik denge ile kompozisyon

Birlik

Çeşitli cisimlerin ya da biçimlerin bir araya gelerek dengeli bir bütün oluşmaları ile birlik doğar. Birbirine zıt olan parçalar ile birlik meydana getirirken bir uyuma ve düzen içinde olmalıdır. Bir tasarımda kullanılan öğeler çok farklı olsa bile doku bakımından benzerlikleri var ise birlik sağlanmıştır. Birliğin oluşması için önce denge gereklidir. İnsan vücudu birlik için çok güzel bir örnektir. Özellikleri farklı birçok organ bir arada uyum içinde çalışarak insan vücudunu oluşturur.

Yeni Formlar Üretme

Temel geometrik formlardan yola çıkarak farklı yöntemlerle var olandan farklı, kişiye ait yeni formlar oluşturmak, kişinin yaratıcılık yönünü geliştirmektedir. Bu çalışmalar daha sonra farklı tasarımlar oluştururken sizin için temel oluşturacaktır.

İki Temel Formdan Yeni Formlar Üretme

Aşağıdaki uygulama faaliyetinde temel geometrik formları kullanarak yeni formlar oluşturulmuştur. Yeni formlar oluştururken tek bir yöntem kullanmak yerine üç farklı yöntem kullanılmıştır.

- Eksilme: Temel geometrik formdan bir geometrik formun çıkarılmasıdır.
- Eksiltme-artırma: Temel geometrik formdan bir geometrik formun çıkarılması, çıkarılan formun veya başka bir geometrik formun eklenmesidir.
- Çizgi ile bölme: Temel geometrik formu serbest elle veya cetvel yardımıyla oluşturmak istediğiniz formu çizmek diğer kısımları çıkarmaktır.

Aşağıdaki uygulama faaliyetinin aşamaları işlem basamakları ile ayrıntılı olarak verilmiştir.

İki Boyutlu Formları Tasarı İlkeleri ve Zemin – Biçim İlişkisine Uygun Düzenleme

Yukarıdaki uygulama faaliyetinde temel geometrik formlardan yola çıkarak eksiltme, eksiltme-artırma ve çizgi ile bölme yöntemlerini kullanarak yeni formlar oluşturduk. Aşağıdaki uygulama faaliyetinde, uygulama-1 kısmında oluşturduğumuz yeni formlar seçip tasarı ilkelerinden tam tekrar, egemenlik ve koram ilkeleriyle kompozisyonlar hazırlayacağız.

Aşağıdaki uygulama faaliyetinin aşamaları işlem basamakları ile ayrıntılı olarak verilmiştir.

ÜÇ BOYUTLU FORM

Sanat Eğitiminde Üç Boyut Çalışmalar Yapmanın Önemi

Üç boyutlu çalışmalar iki boyutlu yüzeysel çalışmalardan daha fazla öğreticidir. Bu sistemde, kâğıt, kil gibi kullanılması kolay ve ekonomik malzemelerle çalışılır. Bu malzemeleri keserek, katlayarak ve birbirine ekleyerek basitten karmaşığa bir dizi deney içinde çalışılır.

Öğrenciye, yaşamı boyunca ve gelecekte gerekli olacak teknik güç kazandırması açısından üç boyutlu sanat eğitimi önemlidir. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların artması öğrencinin zihinsel gelişiminin artmasına yardımcı olmasının yanı sıra anlatım gücünün sonucu olarak görsel anlatım dilinin gelişmesine de yardımcı olur.

İki Boyutlu Formlardan Üç boyutlu formlar Üretme ve Kaide Üzerine Düzenleme

Uygulama faaliyeti-1'de temel geometrik formlardan yola çıkarak yeni formlar oluşturduk.

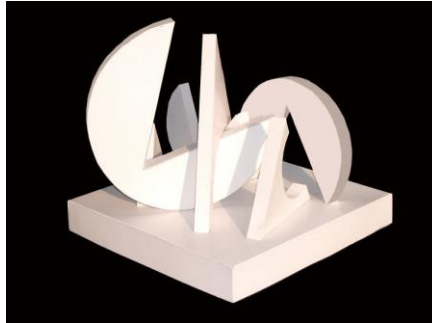
Aşağıdaki uygulama faaliyetinde bu formlardan iki tanesini seçip üç ayrı boyutta çoğaltarak bu formlarımızı üç boyutlu hale dönüştürdük. Tasarı ilke ve yöntemlerine uygun olarak kaide üzerine düzenleme yaptık.

Aşağıda uygulamamızın işlem basamakları ayrıntılı olarak verilmiştir.

Üç boyutlu düzenleme

Aynı düzenlemenin farklı bakış açısından görünüşü

KAYNAKÇA

Meslekî Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi MEGEP (2007).
Fotoğraf Ve Grafik , Tasarı İlkeleri; Ankara.

https://www.ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/tasari%20ilkeleri.pdf